

Nr. 35 – December 2025

ARTICULA

Artimagazine voor en van Artileden

Ontwerp Katja Vercouteren

Arti Book Club

Willem van Beek

De Arti Book Club is een nieuw event bij Arti et Amicitiae rond boeken en hun makers, lezers en vertalers. Dit evenement vindt plaats op vier zondagmiddagen van 12.00 tot 18.00 uur in Arti, elke keer rond een specifiek boek, waarbij de auteur, een moderator en andere gasten aanwezig zijn. De eerste in deze serie was op 12 oktober. Gastmoderator Liliane Waanders (journalist, programmamaker) ging in gesprek met Emily Kocken, verder de vaste moderator bij dit evenement. Centraal stond *Adoptica*, Emily's recent verschenen boek en haar eerste non-fictie over haar leven als adoptiekind.

Literaire kunst

Schrijver en kunstenaar Emily Kocken vond het een goed idee om binnen Arti, vaak meer gericht op het beeldende aspect in de kunst, ook literair gerichte kunstenaars aan het woord te laten. Met de schrijvers die zij voor de eerste serie uitnodigde, wil zij een op een van gedachten wisselen over hun achterliggende filosofieën en denkwerelden. Dat vergt een intensieve voorbereiding, met inlezen en voorgesprekken. Voor elke editie nodigt zij improvisatiemusici en componist Oscar-Jan Hoogland uit om - behalve een tune voor de Arti Book Club - ook muziek te maken toegespitst op het betreffende gesprek. Voor de eerder genoemde sessie rond haar boek

Hannah van Binsbergen - wikiportret.nl

Adoptica koos hij daar drie passages uit als uitgangspunt voor zijn muziek. Daarnaast is er ruimte voor improvisatie als het gesprek zich daartoe leent. Na afloop is er de mogelijkheid voor bezoekers om vragen te stellen en zo zelf deel te nemen aan het gesprek. Zo'n gesprek duurt anderhalf uur en wordt elke keer opgenomen, welk materiaal ze wil gebruiken voor een podcast. Na vier afleveringen zal Emily Kocken met het Artiteam de balans opmaken, kijken of en waar er ruimte is voor verbeteringen en veranderingen. Zo zou voor het seizoen 2026/2027 dat dan na de zomer zou beginnen, samen in stilte lezen, een silent reading, een optie kunnen zijn. Of kunstenaarsboeken - een heel andere categorie, meestal unica - centraal stellen.

Emily Kocken

Zoals gezegd zou dit alles niet mogelijk zijn geweest zonder het initiatief en de inzet van Emily Kocken, sinds 2022 lid van de programmacommissie van Arti et Amicitiae. Als schrijver en beeldend kunstenaar (multimedia) woont en werkt zij in Loenen aan de Vecht. Opgeleid als cellist en filosoof studeerde zij film en schrijft ze romans (uitgegeven door Querido) en essays en verhalen voor De Gids. Daarin onderzoekt ze onder andere wat resoneert achter taal en beeld en introduceert zij een nieuw gebied tussen fictie en non-fictie. Zelf zegt ze daar over: "Mijn werk is een onderzoek naar wat achter taal en beeld verscholen ligt. [-] Kunst is luisteren naar de resonantie van iets ongreepbaars. Een mystieke aarzeling in het

Dorien de Wit - Foto Ernie Buts

maakproces kan bijdragen aan de ontmoeting tussen het menselijke, dierlijke, en een spirituele wereld. Mijn artistieke en literaire domein ontgint een terrein tussen taal en beeld, met aandacht voor tijdloze bronnen, het collectief geheugen, mythes, codes, en rituelen."

Verder ontwikkelt ze autonome kunstprojecten en neemt ze regelmatig deel aan exposities. Onlangs (tot 20 december) was haar werk nog te zien bij Bradwolff Projects in Amsterdam in de tentoonstelling Resonance samen met Hee-seung Choi. Ook werkt ze in opdracht en modereert ze gesprekken over kunst, zoals deze serie.

Hannah van Binsbergen

Het komende gesprek is op zondag 18 januari 2026 met dichter/schrijver Hannah van Binsbergen. Zij studeerde filosofie aan de Universiteit van Amsterdam en publiceerde haar eerste gedichten op negentienjarige leeftijd, op *SampleKanon* (een online literair tijdschrift) en in *Tirade*. In 2016 verscheen haar debuutbundel *Kwaad gesternte*, dat met de VSB Poëzieprijs werd bekroond; de eerste keer dat een debutant die prestigieuze prijs ontving. Daarnaast won ze de Herman de Coninckprijs voor het beste debuut. In februari 2020 verscheen haar debuutroman - genomineerd voor de Anton Wachterprijs - *Harpie*. Deze zomer

Emily Kocken, foto Mirjam van Praag

verscheen haar nieuwste gedichtenbundel *Kokanje*. Daarnaast is zij hoofdredacteur van *Jacobin*, het socialistische tijdschrift voor linkse ideeënstrijd over economie, politiek en cultuur, een Nederlands zusterblad van de oorspronkelijke Amerikaanse uitgave (2012). Over poëzie zei ze eens: "Minimalisme in poëzie vind ik ontzettend interessant, omdat het een van de moeilijkste dingen is om met weinig woorden iets fundamenteels te zeggen over iets universeels." Een ideale gast voor een interessant gesprek.

Dorien de Wit

Een andere toekomstige gast is kunstenaar, dichter en schrijver Dorien de Wit. Zij verkent in haar werk de grenzen tussen woord en beeld, tussen lichaam en landschap. Ze tekent en schrijft, maakt collages, video's en (audio)wandelingen. Na de kunstacademie in Den Bosch voltooide ze de master Fine Art aan het Sandberg Instituut in Amsterdam. Ze publiceert poëzie, kort proza en essays in literaire en kunsttijdschriften. Haar poëziedebuut *Eindig de dag nooit met een vraag* (2021, Uitgeverij de Arbeiderspers) werd genomineerd voor zowel de C. Bud-

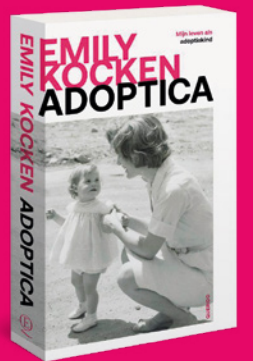
ding'-prijs als De Grote Poëzieprijs en werd bekroond met de Poëziedebuutprijs 2022. Uit het juryrapport:

"Als een ervaren waarnemingskunstenaar beweegt ze zich in haar debuutbundel (...) traag en gecoördineerd door de wereld. Niet gehinderd door grenzen of afstand verbeeldt ze zich de details die ons overstijgen, van microkosmos tot macrokosmos. Hoe ze erin slaagt om van die omvangrijke chaos een bijzonder evenwichtige en subtiele bundel te maken, dwingt ontzag af. Ze maakt een mentale en fysieke trektocht, laat de lezer telkens op nieuwe manieren lezen en dus kijken, speelt met tegenstellingen en emotionaliteit, biedt houvast met motieven."

Op 29 maart komen twee vertalers van het werk van Fleur Jaeggy, een Italiaanstalige Zwitserse auteur. Haar romans en verhalen werden regelmatig bekroond. Dit jaar kreeg zij de Grand Prix for Swiss Literature.

Data Arti Book Club in 2026:

18 januari 2026, 29 maart 2026,
7 juni 2026

Adoptica
2025 Uitgeverij Querido
ISBN 9789025319274

Adoptica is Emily Kockens aangrijpende, intieme en literaire autobiografie over haar leven als adoptiekind en over dat van haar man Adam, die eveneens werd afgestaan. Het gaat ook over het Amerika van de fifties en sixties, waar haar Nederlandse ouders haar en haar broertje adopteerden.

Info
emilykocken.nl

Na omzwervingen terug in Arti

WOES VAN HAAFTEN, TENTOONSTELLINGSCOORDINATOR

Camiel Hamans

Foto's: Caroline Waltman

Alsof het al lente is in Arti en gebouw en vereniging uit een metamorfose komen. Op allerlei plekken duiken nieuwe gezichten op, op de ene na de andere stoel zit een nieuwe medewerker. Op die van Marjo Boeijen, die Arti na een lange, vruchtbare periode verlaten heeft om van haar pensioen te gaan genieten, zit nu Woes van Haaften (1979), de nieuwe tentoonstellingscoördinator.

Wereld van kunst en cultuur

'Arti ken ik al vanaf mijn jeugd. Mijn vader, Joost van Haaften, schildert en 40 jaar docent aan de Rietveldacademie, was lid en als kind kwam ik hier al en rende ik door de sociëteit. Ik ben opgegroeid in de Museumpleinbuurt en opgevoed in een culturele wereld. Mijn ouders namen me al jong mee naar musea en galleries. Op reis zorgden ze ook altijd voor een invulling met kunst. Het is dus niet erg vreemd dat ik zelf koos voor een toekomst in dezelfde sfeer. Maar ik zag mezelf niet direct als beeldende kunstenaar. De angst voor het blanke canvas had ik van te nabij gezien.'

Ben ik onderscheidend genoeg?

'Toegepaste kunst leek me meer iets voor me, design, waarbij je je creatie kunt delen met de wereld. Dus koos ik voor de Design Academy in Eindhoven. Toen ik daar halverwege was, kon ik een half jaar naar Berlijn, naar de Akademie der Künste. Na terugkeer ben ik toch naar de Rietveld gegaan waar ik het designLAB heb gevolgd en waar ik in 2006 ben afgestudeerd. Toen ik eenmaal op eigen benen verder moest, kwam de twijfel, die ik altijd al had, of ik wel een echte ontwerper was, nog sterker opzetten. Ben ik wel iemand die producten wil ontwerpen. Ik heb me toen vooral gestort op het doen. Ik ben voor mezelf begonnen, heb eigen projecten geïnitieerd maar tegelijk alle opdrachten die op mijn weg kwamen aangepakt. Huisstijlen ontwerpen, communicatie, alles wat maar in mijn lijn lag. Af en toe vroeg ik me echter wel af of ik onderscheidend genoeg was en daarom heb ik op een gegeven moment een

van mijn vroegere docenten om advies gevraagd. Ik hield te veel ballen tegelijk in de lucht, vond hij. Ik moest trechteren. Vier jaar lang had ik alles met veel enthousiasme aangepakt en me met kunst- en vliegwerk overleefd gehouden. Ik was, bleek me, in te veel vakken tegelijk bezig, terwijl al die vakken op zich een aparte discipline zijn. Mijn oude docent wees me op een gemis aan voedingsbodem. Ben jezelf een maker of meer een facilitator, was de vraag die ik volgens hem moest beantwoorden. Ik kwam uit op het faciliterende.'

Collectie small art

'Vanaf 2010 heb ik daarom mijn praktijk omgebogen. Ik werd sparringpartner, mededenker voor ontwerpers en kunstenaars. Ik weet gezien mijn achtergrond wat creatieve processen zijn en hoe ze werken, dus ik kon suggesties doen en soms het proces van idee tot productie en communicatie coördineren. Vanaf 2015 heb ik me vervolgens meer gericht op tentoonstellingen maken. Niet alleen als curator, maar ook als kunstpresentator en verkoper. In de eerste jaren waren dit allemaal losse projecten, maar langzamerhand groeide het idee dat ik met jonge kunstenaars een collectie kon vormen, die kon presenteren. Dat werd mijn

online galerie Post Modern Collection, die nu tien jaar bestaat en die ik ook op diverse beurzen heb laten zien. Op een laag pitje gaat de galerie door naast mijn werk voor Arti. Ik ben voor 32 uur in dienst.'

Democratisering van moderne kunst

'Met de galerie richt ik me op klein werk, betaalbaar en door jonge makers. En dus ook voor een jong publiek. Niet het gepensioneerd zakenechtpaar dat nu de firma verkocht is, huis en status wil versieren met grote namen uit de kunstwereld. Ook mensen die nog niet groots en rustiek wonen

Tekening Mathilde muPe

zouden hun leven kunnen verrijken met kunst, vind ik. Daarom heb ik beeldend kunstenaars uitgenodigd kleiner werk te maken, dat ik voor een overzichtelijke prijs kan aanbieden. Ik begon mijn galerie voor 'small art' vrijwel zonder middelen, dus ik moest het hebben van sociale media, een website en beurzen. Ik doe dit nu tien jaar, met succes. Op de beurzen val ik op, want het contrast met de gevestigde galleries die zich richten op de grote namen, is evident. Bij mij zie je kunstenaars die met hun grote werk vaak elders zitten, maar voor Post Modern Collection met plezier series maken van klein, laagdrempelig werk. Voor beginnende verzamelaars is kunst op deze manier bereikbaar. Het is een vorm van democratisering van moderne kunst.

Moeizame markt

'Tien jaar lang inpakken, een aantal dagen van huis om op een beurs te staan, weer inpakken en uitpakken. Dat vraagt het een en ander. De markt wordt moeizaam, zelfs voor betaalbare kunst. Dus toen ik de vacature in Arti zag, had ik meteen interesse. Ik ken Arti, het is een instituut waar ik me

graag aan wil verbinden. Het werk sluit bovendien aan bij mijn ervaring, hoewel ik hier meer coördinator zal zijn dan curator, omdat de commissies het beleid bepalen. Ik ben hier nog te kort om iets te zeggen over de toekomst. Ik heb over een paar dagen mijn eerste kennismaking met de programmacommissie. Maar wat me na al aantrekt, is dat ik in een team werk met collega's, commissieleden en bestuur. Voor een galerie ben je in je eentje voor alles verantwoordelijk. Hier hoef ik slechts een onderdeel voor mijn rekening te nemen. Met elkaar gaan we kijken hoe we Arti naar de toekomst kunnen brengen en dat vind ik een spannende onderneming.'

Info

<https://www.postmoderncollection.com/>
<https://www.woesvanhaaften.com/>

De stille eenvoud van Florence Marceau-Lafleur

Ronald Ruseler

In Teylers Museum te Haarlem worden na bijna 15 jaar alle tekeningen van Michelangelo in het bezit van het museum opnieuw tentoongesteld onder de titel 'De mannen van Michelangelo'. Deze 22 bladen behoren tot de mooiste tekeningen die hij gemaakt heeft. Het zijn merendeels studies van het mannelijke lichaam en getekend naar naaktmodellen. De anatomie gaf hij weer in uitdagende en expressieve houdingen. Het genie van Michelangelo werd al snel door zijn leermeesters herkend, toen hij als jochie beelden uit de klassieke oudheid imiteerde. Zij vroegen hem om de perfectie die hij nastreefde, een beetje pootje te lichten, want aangetast verkochten de Klassieken beter. Op de tentoonstelling staat zo'n half-voltooid beeld van een jongeling in zuiver wit marmer heel mooi te wezen.

Dat zuivere wit is ook een belangrijk aspect in het werk van Florence Marceau – Lafleur en wie haar installaties betreedt krijgt een bijna klassiek gevoel van nieuwsgierig makende ernst. Hier geen draaiende, kantelende of vallende figuren, maar enkel stille eenvoud.

Contemplatieve momenten

Florence Marceau-Lafleur is sinds kort Artid. Zij is geboren in Frankrijk en na haar opleiding aan de Haagse Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten (KABK), woont en werkt zij tegenwoordig in Haarlem.

Eenmaal gevestigd als kunstenaar begon zij haar eigen lichaam als uitgangspunt te gebruiken. Op de academie was zij ook kunstenaarsmodel en daar werd zij geconfronteerd met de verschillende stadia van zijn en niet-zijn. Het waren contemplatieve momenten van bewustzijn over je eigen lichaam en de ruimte er omheen.

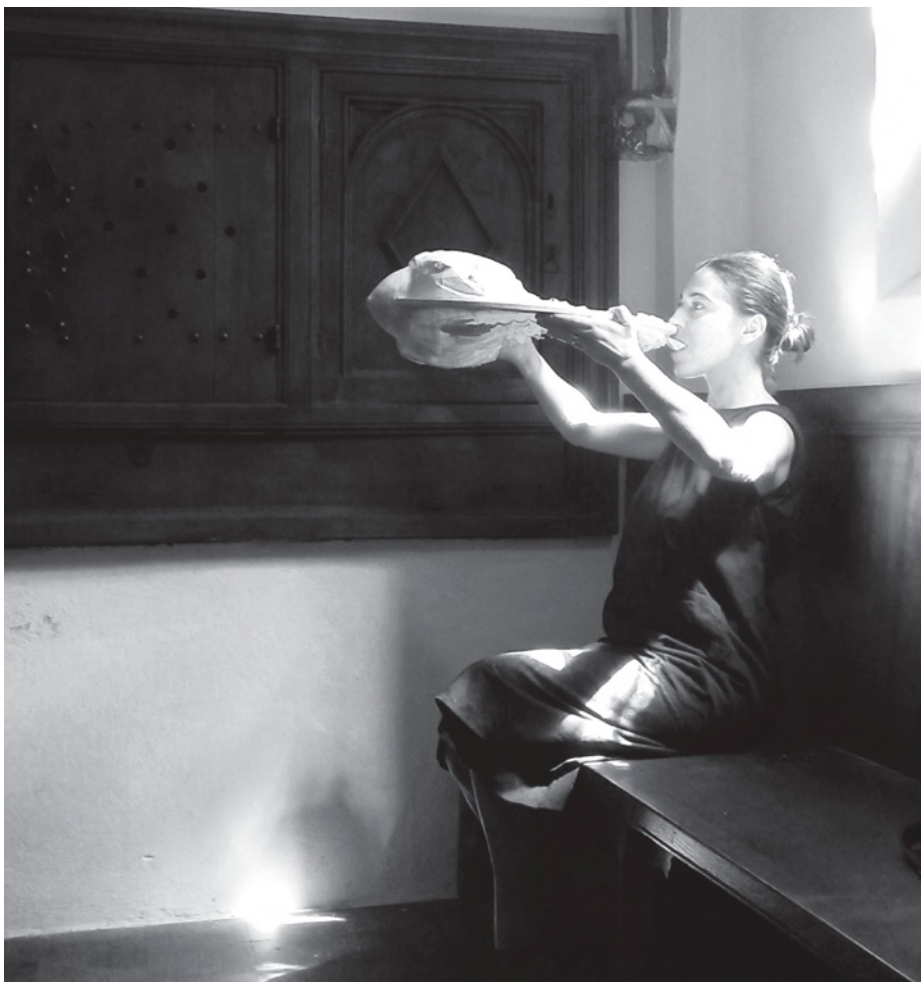
'Vaak teken ik op de vloer en neem ik bepaalde posities in, zoals ik dat gewend was als model. Dan ontstaat er continuïteit tussen mijn houding en mijn blik. Die begint in mijn ruggengraat en gaat dan via mijn arm naar mijn ogen, dan naar mijn pen, om te eindigen als de lijn.'

Ze begon te zoeken naar de volumes en de inhoud van haar lichaam en haar ademtichten. Daar maakte zij vervolgens objecten en

vorm. Ze schakelde als het ware het denken uit en legde daarmee de innerlijke verbinding vast tussen het individu en de wereld.

De schelp als kolos

Niet zo lang geleden presenteerde zij, tegelijk met een performance, in de Heilige Geest Kapel van De Grote of St. Bavokerk te Haarlem haar laatste sculpturen. Heel anders dan het macho-geweld in Teylers Museum kreeg het zuivere wit een andere betekenis. In de nissen van de kleine ruimte stonden haar objecten verscholen opgesteld. Heel enigmatisch, geheimzinnig.

Performance Florence Marceau – Lafleur, in de Heilige Geest Kapel van De Grote of St. Bavokerk te Haarlem

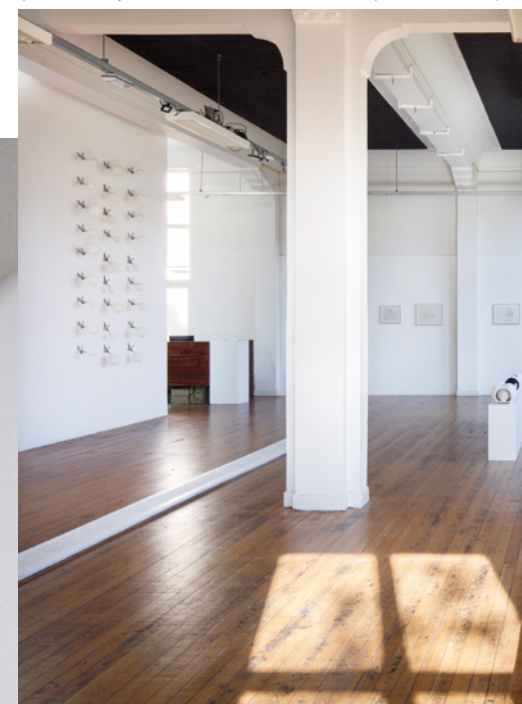
Het uitgangspunt voor de presentatie was een tekst van Francis Ponge, waarin hij pleit voor monumenten van bescheiden formaat, idealiter niet groter dan een mens. Zijn ideaal is de schelp waarin het weekdier leeft. Door in te zoomen op het kleine kan dit de grootte van een piramide of een oosterse tempel representeren.

Marceau-Lafleur: 'Ik vond het moeilijk in de kerk en vroeg mij af of het niet te raadselachtig of te religieus werd. Ik vind het ook fijn als het allemaal wat afstandelijker is. Ik had ook kunnen reageren op de grafstenen. Zij markeren namelijk een menselijke maat, net als de tekst over de schelp van Ponge. Een graf moet de juiste afmetingen hebben en dat bepaalt de rest van de ruimte. Het doet erg denken aan mijn tekeningen. In zo'n grote ruimte valt het weg en als je in een

kleinere ruimte bent trek je de aandacht van de kijker op een subtielere manier. Daar was mijn performance in de kapel op gericht. Ik werd een aanwezigheid met lichaamsvolume, tegelijkertijd statisch en beweeglijk'.

Het probleem in de kunst is dat het al snel een thema moet hebben, met een bijbehorend programma. Het voelt alsof je eerst gedwongen wordt om een idee of een statement te ontwikkelen, waar je daarna de juiste materialen en de juiste middelen bij zoekt. Dan is het gevaar heel groot dat je super leeg werk gaat maken. Dan zegt

'The Very Rich Hours'
(overzicht bij kunstcentrum 37PK, Haarlem) Foto: Peter Lipton.

het werk niet meer dan een tekst over het werk en het is treurig als een kunstenaar daartoe gedwongen wordt. Vandaar dat Marceau-Lafleur met haar objecten, verzamelingen en beschrijvingen uitgaat van haar eigen aanwezigheid als anker. Dan zijn grote gebaren niet nodig en ontstaat er ruimte voor intimiteit.

My work is not about nothing

Deze niet-alleraardigse kijk op de wereld leidde tot een verzameling gipsen neuzen die ze hanteert als een toonfluit, zoals er in diverse culturen op een schelp geblazen wordt. Ze maakte reeksen ademvolumes, die op de muur bevestigd, ontleend lijken aan een 19e-eeuws laboratorium en foto's van performances op haar atelier waar je door stereokijkertjes toegang toe krijgt. Ver weg is ze en toch dichtbij, want je staat er met je neus bovenop.

Het meest pregnant zijn twee papierrollen, die naast elkaar kunnen worden uitgerold. Op de ene rol tekende Florence met een fineliner een soort marmerstructuur en op de andere rol staat, heel klein, een tekst geschreven. Die tekst is geen dagboek en ook geen verhaal, maar heel precies beschrijft ze haar overdenkingen en gedachten tijdens het tekenen. Door het pietepeteurige handschrift zijn de woorden op hun beurt ook weer een zelfstandige structuur geworden. Gebogen over zo'n stukje tekst klinken haar woorden: 'My work is not about nothing. I would not be where I am without the things that did not stimulate me, whether they are the hours sitting as an art model or the emptiness of the Dutch landscape. They gave room for images to find me.'

Ons collectieve geheugen en erfgoed, de geschiedenis en niet te vergeten de dingen om ons heen zijn de voedingsbodem voor het werk van Florence Marceau-Lafleur. Haar fysieke aanwezigheid in het maakproces geeft de kijker toegang tot een mysterieuze, intieme wereld. Passie, geduld en toewijding zijn daarbij de sleutel voor zowel de maakster als de beschouwer. Een klein gebaar in een grote wereld. Dat is het.

Haarlem, 16 november 2025

Info florencemarceaulafleur.com

Sculpturen in de Heilige Geest Kapel van De Grote of St. Bavokerk te Haarlem

SONIC ACTS

Hans Kuiper

Foto's: George Maas

In februari 2026 gaat het Sonic Acts festival van start. Articula sprak met directeur Lucas van der Velden.

Sonic Acts werd in de jaren '90 opgericht. Het is een interdisciplinair media-kunsthistorisch festival, weliswaar met een focus op geluidskunst, maar in de loop der jaren is het blikveld verbreed tot multimediale installaties, waarbij vaak ook video, ruimtelijke sculpturen en andere werken getoond worden.

Arti zal een van de meer dan 15 locaties zijn waar bezoekers een nieuwe selectie van kunstwerken kunnen aanschouwen.

Displacement

Het verbindend thema voor dit tweejaarlijkse festival is voor deze editie 'displacement', verbonden aan de langere termijnthema's als klimaatverandering en ontwrichting door conflicten.

Er valt bijna niet te ontkomen aan de oorlogen die momenteel woeden en ook de rol van Westerse regeringen hierin is niet onomstreden. Lucas van der Velden, al jaren werkzaam voor Sonic Acts, vertelt over de invalshoek van het festival. "De wereld is steeds meer op drift geraakt, waardoor we ons thuis en ons gevoel van thuis aan het verliezen zijn, terwijl vaste grond zoals onze publieke instellingen steeds meer wankelt onder de druk van populisme, de vrijheid van meningsuiting wordt bedreigd en loze ruis alomtegenwoordig is. Op de biënnale presenteren we een veelheid aan perspectieven en verhalen van makers die ons aandachtig laten kijken en luisteren, en die onderzoeken hoe we ons op collectieve en experimentele manieren kunnen verzetten".

Directeur Lucas van der Velden

Fysieke beleving

Naast dat Sonic Acts zich niet richt op een specifieke discipline, is ook een focus op nieuwe technologie geen must. "Het is een interdisciplinair festival waar zowel 35mm film te zien zal zijn als audiovisuele installaties waarin AI wordt gebruikt. Centraal staat de fysieke beleving van kunstwerken. Wij zijn voor het geven van een podium aan nieuw talent en mid-career kunstenaars en geven ook opdrachten voor de productie van nieuw werk. We willen vooral makers presenteren die (nog) weinig of niet te zien zijn geweest op andere locaties of festivals, maar o.i. wel relevant werk maken".

In Arti zal o.a. werk te zien zijn van Arjuna Neuman, Ameneh Solati en Huniti Goldox. Arjuna Neuman presenteert nieuw werk gemaakt tijdens de recente bosbranden in

Californië, en de verhalen rond contractarbeid door migranten en hun stille solidariteit. Ameneh Solati maakt nieuw werk over de verdwenen moeraslanden van de Eufraat en hun gevluchte bewoners, en Huniti Goldox toont een installatie waarin de regeneratieve kracht van mangrovebossen centraal staat.

"Het interessante van het kunstdomein", zo vervolgt van der Velden, "is dat het niet zo gedisciplineerd functioneert als bijv. journalistiek of wetenschap. Wij richten ons op engagement op kunstenaarsniveau, maar we gaan ook uit van een nieuwsgierig publiek, dat overigens niet statisch is en door de jaren heen ook verandert. Elke editie komen er ook weer nieuwe bezoekers, zowel jong als oud. Er is veel kennis onder het publiek, ook als het zelf geen makers zijn. De gevestigde orde is erg inert en ver-

Lucas van der Velden in Arti

anderingen gaan heel traag. De kunstwereld is in die zin veel dynamischer, voornamelijk door de makers".

De waarde van kunst en cultuur

Van der Velden vindt dat het besef van de waarde van kunst en cultuur onder overheidsschermen, m.n. onder politici, wat betreft het economische belang en als zingevend domein, ondermaats is. Als aandeel van de rijksbegroting daalt het budget voor kunst en cultuur al twintig jaar. "Volgens een recent rapport van de Raad voor Cultuur is er over

de jaren heen sprake van een daling van 500 miljoen ten opzichte van andere sectoren".

Gierende inflatie heeft niet alleen effect op de prijs van boodschappen, energie en verzekeringen, maar ook op het kunstdomein. De kosten worden ook hier elk jaar hoger en de budgetten stijgen niet mee. Sonic Acts besteedt noodgedwongen steeds meer tijd aan het werven van fondsen, zowel in Nederland als internationaal. Zo wordt het onder meer ondersteunt vanuit Creative Europe en Erasmus Plus.

Daarnaast werkt Sonic Acts samen met buitenlandse organisaties, waaronder partners uit Frankrijk, Litouwen, Noorwegen, Zagreb, Slowakije en Spanje.

Het is de hoogste tijd dat kunst en cultuur gezien worden als een basisbehoefte en -voorziening en ook als zodanig bekostigd wordt.

Sonic Acts duurt twee maanden en is te bezoeken op meerdere locaties, naast Arti o.a. ook bij Framer Framed, Murmur, W139, EYE, het Muziekgebouw en het Documentaire Paviljoen. Lucas van der Velden verwijst in het bijzonder naar het Zone2Source in het Amstelpark, waar een tentoonstelling met ruimtelijk geluidswerken te horen zal zijn. Op 27 en 28 februari zijn er ruimtelijke geluidconcerten in Paradiso aan het Leidseplein. "Het festival kent een internationaal karakter, we opereren vanuit een Europees, reflectief perspectief. De diversiteit in de kunstwereld is een kracht en het ambacht van kunstenaar is waanzinnig belangrijk".

Aankondigungsaffiche

Johanna Schipper, nieuw bestuurslid

Camiel Hamans

Dat Johanna de Schipper (1982) het aankon om ook nog bestuurslid van Arti te worden, is bijna niet te geloven. Ze werkt vier, vijf dagen in de week als directeur van het community project The Bookstore Foundation, probeert twee dagen in de week te reserveren voor haar eigen atelier bij Plein 40-45, en reist met grote regelmaat terug naar Zeeuws-Vlaanderen, waar ze een oog houdt op haar vergrijzende ouders en ook nog druk is in haar andere atelier. Toch kent ook haar week maar zeven dagen van 24 uur. Slapen moet er dus vaak bij inschieten. Desondanks maakt Johanna geen uitgeputte indruk als ze de sociëteit binnenkomt en begint te vertellen.

Verloren

‘Op mijn 17e ging ik het huis uit en vertrok van Zeeuws-Vlaanderen naar Tilburg om daar aan de Academie voor Beeldende Vorming opgeleid te worden tot leraar. Ik had voortreffelijke docenten, maar toch paste ik daar niet. Ik wilde niet het onderwijs in, kunstenaar worden was mijn ambitie. Dus meldde ik me aan voor de Rietveld Akademie. Ik werd aangenomen, meteen in het derde jaar beeldende kunsten. Maar een schilder ben ik niet, collagist, en ik maak installaties en voer performances uit. Tijdens mijn studie kon ik een half jaar naar Berlijn, dat was geweldig. Dus wilde ik na mijn afstuderen in 2004 weer terug naar Berlijn, maar ik werd aangenomen op de Ateliers en dat laat je dan niet lopen. Toch waren die jaren aan de Ateliers geen geweldige tijd, ik voelde me geïsoleerd en dat heeft in wezen de basis gelegd voor wat ik nu doe en eigenlijk al jaren. Ik voelde me verloren als kunstenaar, ik was zoekende wat ik te vertellen had.’

BuurtEntree

‘Daarbij kwam dat ik, toen ik eenmaal klaar was met de opleiding, een woning nodig had. Er was niets te vinden, dus moest ik wel de markt op. Met spaargeld en steun is me dat gelukt en kon ik een huis van De Key kopen. Dat betekende dat ik een baantje moest zoeken, dat werd de horeca, het café op het

Heinekenplein, waar ik veel te lang gebleven ben. Ik ben er pas twee jaar geleden mee gestopt. Dat ik had moeten kopen en dus veel moest werken, had vanzelfsprekend nogal wat impact op mijn beroepspraktijk, maar ik ben wel bezig gebleven. Had een atelier op het WGterrein en exposeerde. In de WG-gemeenschap werd ik lid van de toe-

wijzingscommissie en dat werd opgemerkt. Wooncorporatie Stadgenoten vroeg me vervolgens om gastvrouw te worden in een project van wethouder Hester van Buuren, BuurtEntree. Van daaruit ben ik terechtgekomen in een volgend project van Stadgenoten in de Kolenkitbuurt, maar dat was onbetaald. Stadgenoten wilde deze Vogelaarbuurt opknappen. We kregen acht woningen aangeboden die we voor een lage huur tijdelijk beschikbaar konden stellen aan kunstenaars die in ruil daarvoor zich wekelijks een aantal uren voor de buurt inzetten. Omdat de straten in de Kolenkitbuurt allemaal naar schrijvers zijn vernoemd, bedacht een van de deelnemers dat de wijk wel een boekwinkel leek. Daar komt de naam Bookstore vandaan.’

Werk van Johanna Schipper (foto kunstenaar)

Pleinkamer

‘Het project werd een succes. Op een gegeven moment had ik zo’n 80 woningen en 40 studio’s in beheer, niet alleen van Stadgenoten, maar ook van andere corporaties. Mijn eigen werk is daar toen deels bij ingeschoten. Daarom heb ik het project na verloop van tijd gereorganiseerd en het vastgoed afgestoten. Ik ben verdergegaan met alleen Stadgenoten, nu wel betaald. We zitten in Geuzenveld, waar ons aan het Lambertus Zijlplein drie ruimtes ter beschikking zijn gesteld, de Pleinkamer, en waar we in de buurt woonruimte voor 17 kunstenaars hebben. Dat we daar zitten, is prachtig. Lambertus Zijl was een vooraanstaand beeldhouwer in de vorige eeuw, die vooral bekend geworden is vanwege zijn beelden aan gebouwen, zoals de Beurs van Berlage maar nog veel belangrijker is dat de ruimte die we hebben tussen de andere winkels zit. De buurt ziet ons dus steeds, als ze boodschappen doen. Voorin hebben we een kledingruilwinkel ingericht en als je doorloopt kom je in de galerie. De mensen uit Nieuw West gaan nooit naar het Stedelijk, maar hier komen ze toch in contact

met kunst. De helft van onze activiteiten is sociaal, avonden met betaalbare maaltijden, vergaderingen, karaoke, kerststukjes maken enzovoorts, de andere helft meer cultureel, workshops voor kinderen en volwassenen, maar ook een schrijver die voorleest en geïnterviewd wordt, exposities en performances. Daarvoor komen mensen uit de hele stad.’

Tegenprestatie

‘De kunstenaars die tijdelijk zeer betaalbare woon-werkruimte via ons hebben, zetten zich gemiddeld vier uur per week voor de buurt in. Dat kan door een workshop te geven, of door de winkel/galerie te bemanen, maar toen we een keer een zwerfafvalinzamelingsdag hielden heeft een van onze kunstenaars de aankondigingen geschilderd die overal in de buurt te zien waren. Het mes snijdt aan twee kanten: we brengen de mensen uit de buurt in aanraking met kunst en we zorgen dat kunstenaars een dak boven hun hoofd en hun werk hebben. Helaas slechts tijdelijk. We letten er ook op dat het werk niet als corvée voelt voor de deelnemende kunstenaars, dat het aansluit bij wat zij zelf doen en willen.’

Johanna tijdens een performance (foto kunstenaar)

De Woonkamer

‘Ik let nu wel beter op dat ik tijd hou voor mijn eigen werk. Twee dagen hou ik daarvoor vrij, want ik wil niet alleen directeur zijn maar ook kunstenaar. Het bloed kript echter waar het niet gaan kan, ik probeer ook hier weer anderen kansen te bieden. Bij mijn atelier heb ik een mini-galerie De Woonkamer, waar curator Claudia Partac, een van de 17 bewoners van de Bookstore-woningen, kunstenaars uit Nieuw West presenteert. Die kunnen twee maanden lang hun werk laten zien.

Wat ik voor Arti kan betekenen, weet ik nog niet. Ik ben binnengehaald door Jeroen Fransen, een oude vriend van me, met wie ik nog samen in Berlijn gestudeerd heb. Voorlopig luister en kijk ik voornamelijk en dan zie ik wel waar behoefte aan is. Arti is voor mij niet alleen het monumentale gebouw, maar ook een organisatie met leden die meebeslissen. Dat is voor mij heel belangrijk. Onze samenleving heeft behoefte aan democratische organisaties, die, en daarvoor wil ik me inzetten, meebewegen met de tijd. Op weg naar een eerlijker samenleving.’

Info

The Bookstore Foundation
<https://bookstoreproject.nl/>

Johanna voor een eigen werk op de Salon 2025 (foto Josje Crince Le Roy)

SALON

Foto's: Miriam van Praag

Salon, een moeilijk woord voor wie Nederlands wil leren. In Vlaanderen ontvangt men gasten in het salon, de chique kamer, maar wie door een Nederlandse provincieplaats loopt ziet her en der nog het woord kapsalon op een winkelruit, waarachter dames onder droogkappen zitten te wachten tot ze weer naar buiten mogen. Wie nu over het Rokin gaat ziet vanuit de verte de aankondiging Salon, maar in Arti wordt noch ontvangen noch geknipt of gewatergolfd. Arti volgt het klassieke Franse voorbeeld, waar vanaf midden 17e eeuw de leden van de koninklijke academie voor schilder- en beeldhouwkunst in de zalen van het koninklijke Louvre hun werk

exposeerden. Arti's kunstenaarsleden doen hetzelfde, jaarlijks laten ze hun werk zien en bieden dit ook te koop aan. 330 leden hebben dit jaar werk ingebracht, meer dan ooit tevoren. Bovendien was dit de eerste keer dat de nieuwe Beoordelingscommissie, onder leiding van Marieke van Diemen en Eva Gonggrijp de organisatie op zich nam. Ook voor tentoonstellingscoördinator Woes van Haften was dit de vuurdoop. De net vertrokken commissie onder leiding van Bulent Evren was echter zo vriendelijk om nog assistentie te verlenen, want de nieuwe commissie werd ernstig gehandicapt door ziekte en familiebesognes.

Ontvangst commissie

Nog even rechthangen

PRIKKELS

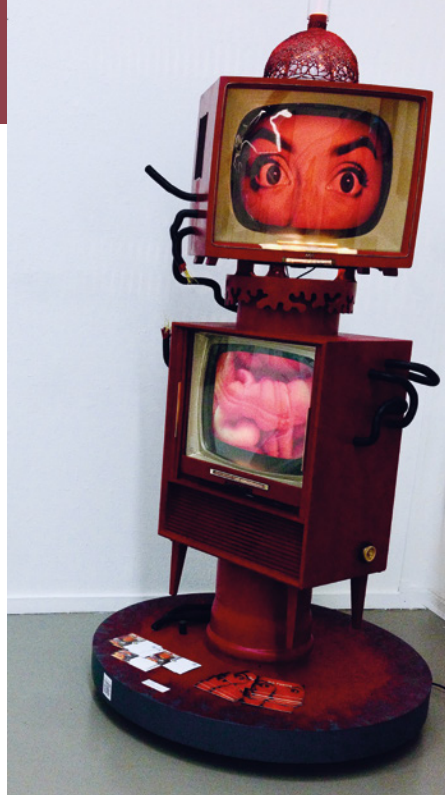
Wie op wandelsnelheid door de Salon gaat, ervaart het geheel misschien als los zand. Ten onrechte, salon en los zand komen voor een Opperlandse letterfetisjist misschien wel zo dicht bij elkaar, dat ze vrijwel synoniem lijken, maar dat is bij deze Salon niet het geval. Ook al heeft de expositie geen thema. Blijkbaar brengt de tijdgeest mensen bij elkaar. Fotograaf Cees Beuzekom en schilder Alexandra Verkerk maken zich zorgen over de relatie mens-natuur. Marco Roling presenteert een installatie van oude televisietoestellen gecombineerd met de modernste technologieën 'Gut Feeling' waarmee hij zich afvraagt hoe we alle prikkels die op ons afkomen kunnen verwerken. De video's die zijn toren opgestapelde tv-sets vertoont, roepen bij de kijker meteen eenzelfde vraag op.

Beeldhouwer Piet van der Kar presenteert twee grote op elkaar gestapelde kleurige brokken, die de zwaartekracht lijken te trotseren. 'Battle dance' heet deze sculptuur toepasselijk, want de vraag is natuurlijk welk van de twee elementen uiteindelijk wint. Als de omgeving teveel beweegt, lijkt het werk te willen zeggen, stort alles in elkaar.

Maaïke Putman komt met een tekening waarop de hoofdfiguur zich verstopt achter een masker. Sander Stada, normaliter gekend vanwege zijn sieraden, toont nu een fascinatie voor modelbouw, maar bij het binnen brengen van zijn werkstuk kan hij het niet laten zich te verschuilen achter de doos waarin hij zijn bloemvormen heeft opgebouwd. Toch weer een maskerade, die suggereert dat we ons misschien moeten verstoppen en deze tijd beter aan ons voorbij kunnen laten.

Alexandra Verkerk Cross-Roads

Cees Beuzekom Oog voor de natuur

Piet van der kar Battle Dance

Helma Pontus 'Grey', over erotiek van de oudere

Hugo Kaagman Melania

KLEUR BEKENNEN

'Wat kan ik als oude, witte man nog doen', vraagt beeldhouwer Johan Lammerink zich af. Het antwoord geeft hij op een groot witmuurvlak waarop hij foto's van de ogen van 180 Amsterdammers, van verschillende afkomst en van verschillende nationaliteit, keurig gelijnd met spelden opgeprikt heeft. Door een slim ventilatorpje bewegen de uitgeknipte ellipsen. De ogen, geplukt uit een boek over Amsterdammers uit 2016, zijn zo verschillend dat het vlak een bewegende kleurenwaaier lijkt. Maar dat is slechts het begin. Lammerink haalt in een performance steeds een paar ogen weg, net zoals een beeldhouwer al hakkend steeds stukjes verwijdert tot uiteindelijk de vorm die al in het marmer verborgen zat, overblijft. Hier blijft aan het eind één woord over, dat al vanaf het begin in de reeksen verbogen zat: kleur. Het is meteen het antwoord op Lammerinks eigen vraag: kleur bekenen.

Marjolijn Boterenbrood heeft een klein achterzaaltje tot haar beschikking, waarvan ze de achterwand met houtskool keurig gekalligrafeerd heeft met woorden in het Engels over landschappen. Daaroverheen projecteert ze dia's en filmfragmenten over haar reizen naar Azië.

Songlines heet deze zoektocht zeer toepasselijk, want niet alleen de routes door het Australische landschap zijn van generatie op generatie zingend doorverteld, zoals Bruce Chatwin zo beeldend heeft beschreven. Alle landschappen laten zich lezen als een tocht door de geschiedenis leert deze installatie ons. (CH)

Marcel van Kerkvoorde 'I am your nightmare'

'KUNST VOOR ESKIMO'S' VAN GOGH IN ARTI

Roelof van Gelder

In een vorige bijdrage aan Articula (nr. 34) ging het over de vraag of Vincent van Gogh wel eens een bezoek aan Arti heeft gebracht. Uit zijn brieven blijkt dat inderdaad het geval te zijn geweest.

Maar hoe staat het met zijn werk? Is dat er ooit geëxposeerd?

Het antwoord is ja, maar niet tijdens zijn leven. Zijn roem verbreidde zich pas na zijn dood in 1890.

Jo van Gogh-Bonger

Dat is te danken aan Jo van Gogh-Bonger (1862-1925), de weduwe van zijn in 1891 overleden broer Theo. Aan Jo wijdde Hans Luijten zijn mooie biografie *Alles voor Vincent* uit 2019.

Onmiddellijk na de dood van Van Gogh zette Jo zich in om zijn werk onder de aandacht te brengen. Zij deed dat met de grootst mogelijke toewijding, haar leven lang. Met succes. Tot een van de vroege hoogtepunten behoorde een grote overzichtstentoonstelling in 1905 in het Stedelijk Museum in Amsterdam.

Regen, olieverf op doek, 73,5 x 92,5 cm. Philadelphia Art Museum, Philadelphia, PA.

Maar al eerder was werk van Van Gogh te zien in de hoofdstad. Daar ging enig voorwerk aan vooraf in de vorm van een 'kunstbeschouwing' op 25 februari 1892 en wel in Arti et Amicitiae. Dat kon zowel een lezing betekenen als letterlijk een beschouwing van prenten, tekeningen of schilderijen. Of Jo bij deze gelegenheid gesproken heeft staat niet vast. In ieder geval werd een aantal tekeningen en aquarellen van Van Gogh getoond. En, schrijft Jo in haar dagboek, 'iedereen die ik graag wou dat ze zouden zien is gekomen, Breitner, Israëls, Witsen, – Jan Veth – Jan Stricker en Kee Vos – en Martha van Eeden'. Jan Stricker was een oom van

Van Gogh en Kee diens dochter op wie Vincent destijds verliefd was geweest. 'Het was stampvol', zo vervolgt ze, 'de mensen vonden ze mooi'.

Haar actie voor een eenmanstentoonstelling van tekeningen in Arti liep op niets uit. Wel kreeg ze een beleefde brief van de secretaris-penningmeester Jan Hillebrand Wijsmuller. Die schreef haar dat het bestuur en de tentoonstellingscommissie 'tot hun groot leedewezen' haar verzoek voor zo'n tentoonstelling afwezen. Het paste niet in het programma, zo schreef hij, en bovendien had men in februari, bij die kunstbeschouwing, al tekeningen van hem kunnen bekijken.

Twee schilderijen in Arti

Ook in juni van dat jaar was werk van Van Gogh in Arti te zien. Toen vond daar de Keuze-tentoonstelling van hedendaagsche

De roze perzikboom, 1888. Olieverf op doek, 80,9 cm x 60,2 cm. Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting).

Nederlandsche schilderkunst plaats. Dit ter gelegenheid van de lustrumviering van de Universiteit van Amsterdam. De samenstellers, Jan Veth en de pas 21-jarige Johan Frederik Ankersmit, redacteur van *Propria Cures* en later een invloedrijke tot het socialisme bekeerde journalist, waren verantwoordelijk voor de keuze. Die bestond wat Van Gogh betreft uit de schilderijen *De roze perzikboom* en *Regen*. Het eerste doek is een kleurige compositie en bevindt zich in het Van Gogh Museum. Het tweede schilderij dat in Arti hing geeft het uitzicht weer vanuit Van Goghs slaapkamer in de kliniek te Saint-Rémy-de-Provence. Daar had hij zich in 1889 laten opnemen. Men ziet een tarwveld op een druilerige dag. *Regen* werd in 1903 tentoongesteld op een tentoonstelling in München. Jo wist het daar te verkopen aan een particulier waarna het doek via via in het Philadelphia Art Museum belandde.

Jo was niet verantwoordelijk voor de keuze van de twee schilderijen op de Artitentoonstelling. Volgens Ankersmit, veel later in 1937 in *Propria Cures*, was die gevallen op 'de minst ongewone' om het publiek, niet vertrouwd met zijn werk, niet af te schrik-

bekeken zij elkaars werk. Zonder wederzijds begrip. Breitner noemde later Van Goghs werk 'kunst voor Eskimo's gemaakt'. Omgekeerd omschreef Van Gogh de schilderijen van zijn kunstbroeder in een brief van 13 februari 1882 als 'reepen van een oud uitgewischt behangsel'.

Stedelijk Museum

Natuurlijk zou een eenmanstentoonstelling verrassender zijn geweest. Dat blijkt uit een brief van Jo wanneer er weer twee schilderijen worden uitgezocht, nu voor een tentoonstelling in de Lakenhal in Leiden in 1893. Liever wilde ze 'een heele expositie van Vincent. Want zoo'n paar schilderijen tusschen Israëls, Maris en al die donkeren in voldoet absoluuts niets', schreef ze aan Van Goghs zus Anna.

Het duurde nog tot 1896 dat er opnieuw schilderijen van Van Gogh in Arti hingen. Het waren er twee, afkomstig van kunsthändler C.M. van Gogh, een van zijn ooms, die ze verkocht voor 450 en 500 gulden. Welke dat waren is niet bekend. Pas negen jaar later, in 1905, werd Jo's wens eindelijk vervuld: de grote Van Gogh-tentoonstelling in het Stedelijk Museum met ruim 480 werken. De prijzen van zijn werk stegen daarna aanzienlijk.

De Van Goghs op de exposities in Arti in 1892 kunnen worden beschouwd als uiterst voorzichtige Nederlandse preludes op Van Goghs grote bekendheid. Breitner had twee jaar eerder al een grote overzichtstentoonstelling in Arti et Amicitiae gekregen. Hij werd wereldberoemd in Nederland, van Gogh beroemd in de hele wereld.

Toegangsbewijs voor Jo van Gogh voor de Kunstbeschouwing in Arti op 25 februari 1892.

Jo van Gogh-Bonger in 1889. (foto Woodbury & Page, Amsterdam)

Waar kunst en filosofie elkaar raken, het niemandsland tussen beelden

Erik Luermans

Foto's: Kees Funke Küpper

Onder de vlag van Stichting Wim de Haan organiseert *Emptiness & Infinite Space* sinds 2017 met grote regelmaat bijeenkomsten in Arti et Amicitiae waarin ze de verbinding legt tussen kunst en filosofie. Op zondagmiddag 30 november vond onder ruime belangstelling de zestiende editie plaats waarin de filosofische interpretatie van het begrip 'leegte' en de verwantschap met de beeldende kunst centraal stonden. Na een korte inleiding van filosoof Floris van der Burg werd het podium gegeven aan achtereenvolgens Henk Oosterling en Babeth Mondini-VanLoo.

Henk Oosterling

In een stevig tempo verkende Oosterling – filosoof en ecosoof – de opvallende verschillen tussen de westerse en oosterse interpretaties van het begrip leegte, waarbij hij de kracht van het oosterse denken onderstreepte. Anders dan bij de westerse denkwijze van bijvoorbeeld Nietzsche staat hier het begrip 'leegte' voor dynamiek en betekenisgeving, voor de mens zelf, voor de kunst en voor onze maatschappij. Oosterling is een spreker met opvallende korte en duidelijk teksten die oneliners als 'leegte moet je doen' of 'leegte begint bij interesse' en 'alles is met alles verbonden' niet schuwde.

Babeth Mondini-VanLoo

Op een geheel andere wijze deelde Babeth Mondini-VanLoo haar ervaringen als maker met de groten der aarde als de Dalai Lama en kunstenaar en legende Joseph Beuys, die met zijn Sociale Sculpturen het kunstklimaat in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw drastisch op zijn kop zette. Mondini-VanLoo is kunstenaar en filmmaker, ze was medeoprichter en programmadirecteur van de Boeddhistische Omroep Stichting én is oud-voorzitter van Arti et Amicitiae. Haar werk is opgenomen in tal van internationale, toonaangevende museale collecties. Ze toonde tijdens *Emptiness*

& *Infinite Space* videobeelden van haar optredens, interviews, enkele presentaties en performances. In zachte bewoordingen maakte ze goed duidelijk waar haar roots als kunstenaar en maker vandaan kwamen en waar haar *Invisible Sculpture* voor staat.

Het was zonder meer een geslaagde middag waarin beide gasten met hun authentieke keuzes veel verwantschap met elkaars denken lieten zien. *Emptiness & Infinite Space* is een initiatief van filosoof Jan Bor, die in zijn fascinatie voor het leven en werk van kunstenaar Wim de Haan (1913-1967) veel parallellen ziet voor zijn eigen levensvisie. Maar wie is Wim de Haan?

Wim de Haan

Wim de Haan heeft een turbulent leven geleid, een leven dat vooral geraakt werd door de barre en wrede jaren waarin hij als krijgsgevangene aan de Birmapoorlijn te werk werd gesteld. Met beeldende kunst had hij toen nog niets van doen. Hij beschreef zijn intense ervaringen in *Vrijheid in gevangenschap* (1951) en gaf hiermee als vanzelf richting aan zijn interesse voor kunst en filosofie. In taal en beeld probeerde hij een antwoord te vinden op de essentie van zijn bestaan en op zijn gevoelens voor individuele vrijheid en de begrenzingen ervan. Het is opvallend dat hij als autodidact in korte tijd aansluiting vond bij de voorhoede van beeldend kunstenaars, vooral bij matereschilders als Jaap Wagemakers (1906-1972). Later, in de jaren zestig, werd zijn beeldend werk nog expressiever en zocht hij ook driedimensionale oplossingen voor zijn mystiek wereldbeeld.

De kampervaringen hadden al zijn menselijke gelijkwaardigheid weggehaald en tot nul gereduceerd. Vanuit deze ervaring bouwde De Haan na de oorlog zijn nieuw mensbeeld

op, in alle vrijheid. Deze wil tot transformatie vormde de basis voor de uitgangspunten van de Stichting Wim de Haan. Het oeuvre van Wim de Haan is inmiddels vastgelegd, van de hand van Jan Bor is een publicatie verschenen en een deel van zijn werk heeft een plek in museale collecties gevonden. Sinds 2017 zijn onder de titel *Emptiness & Infinite Space* de doelstellingen verder aangescherpt en is men voortdurend op zoek naar nieuwe interpretaties van De Haans denken over vrijheid en geweld door dialogen aan te gaan met denkers en makers uit de filosofie en kunst.

Emptiness & Infinite

Het programmateam van *Emptiness & Infinite Space* beschikt over een groot cultureel netwerk. Aan het roer staat sinds de start Jan Bor, filosoof en publicist, die met zijn essentiële bijdrage aan de brede waardering voor kunstenaar Wim de Haan de basis legde voor talrijke initiatieven rondom kunst en filosofie. Met veel enthousiasme toont hij zijn kennis en liefde van en voor zenboeddhisme als docent, spreker, columnist, schrijver en filmmaker. Floris van der Burg, als filosoof verbonden aan de Erasmus Universiteit en aan de UvA, modereert de bijeenkomsten al enige tijd. Sinds een jaar is ook Steven van Teeseling betrokken bij de programmering. Hij is opgeleid

Links Jan Bor, midden Steven van Teeseling en rechts Floris van den Burg

als kunsthistoricus en bedrijfskundige en is nu werkzaam als directeur van het Luther Museum Amsterdam. Van Teeseling werkte eerder als kunstrecensent voor De Groene en voor Metropolis M, was verbonden aan het Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst (Fonds BKVB) en was hoofd innovatie & communicatie voor Mondriaan Fonds.

Het is bijzonder wat *Emptiness & Infinite Space* voor elkaar krijgt. Als je alle programmeringen naast elkaar legt is er een grote verscheidenheid aan filosofen en kunstenaars, die op de een of andere manier

nauw door en met taal en beeld met elkaar verbonden zijn. Onder meer de kunstenaars Tine Melzer, Madelon Hooyma, Jo Baer, Ronald Ophuis, Michel Tedja, Kisten Hutchen en Carlijn Kingma gingen Babeth Mondini-VanLoo voor. Ook voor het komend jaar staan enkele bijeenkomsten van *Emptiness & Infinite Space* in Arti gepland. De data daarvan liggen nog niet vast, dus houd de website en de weekagenda van Arti nauwlettend in de gaten en kijk op de site van Stichting Wim de Haan.

Info:

<https://www.stichtingwimdehaan.nl/>

Babette Mondini-VanLoo met inleider Henk Oosterling

Publiek bij de bijeenkomst

MINNE DE GROOT IN DE ARTI ART SPACE

Hans Kuiper

Voor diegenen in *Arti* die al wat langer lid zijn is **Minne de Groot (kunstenaarsnaam: MINNE)** een bekend gezicht. Hij was vanaf 1978 jaren lang part-time werkzaam voor *Arti* als lid en later hoofd van de Technische Dienst. Alles in en rond het gebouw, zowel de opbouw en ondersteuning van de tentoonstellingen, als het onderhoud van het pand viel onder zijn verantwoordelijkheid. Minder bekend wellicht is dat **MINNE** tegelijkertijd al jaren beroeps kunstschilder is. Hij bezocht na een technische opleiding de *Rietveld Academie*.

Ik bezoek MINNE in zijn huidig atelier op een industrieel terrein in Amsterdam.

Schilderen

Schilderen is écht zijn medium en hij beschikt over een gedegen, technische kennis. Dat komt mede omdat hij als jongeling een vierjarige opleiding deed als huisschilder, waarbij hij alle facetten van het schildersvak leerde. Deze kennis kon hij ook goed gebruiken op en na de kunstacademie.

MINNE had o.a. les van *Bauke van der Sloot*, maar zijn entree in het *metier* viel juist in de hoogtijdagen van de conceptuele kunst, schilderen raakte volgens sommigen ietwat 'uit'. Hij trok zich echter - na wat gepeins - hier niet veel van aan: "Ik doe het op mijn eigen manier".

Hij vond inspiratie bij kunstenaars als *Francis Bacon* en *Roger Raveel*, maar ook bij 'geweldenaar' *Georg Baselitz* en andere *Neue Wilden*. Zijn composities zijn vaak een combinatie van figuratie en abstractie; MINNE werkt zowel met acryl als olieverf en prepareert zijn doeken vaak zélf. Onderwerpen die hij soms ontleende aan zijn dagelijks leven waren 'Familieleven', nadat hij vader was geworden, later meer 'natuur' en 'politiek'. Zijn laatste thema's zijn vluchtelingen en forensische beelden.

Werkwijze

MINNE werkt als startpunt voor zijn schilderijen vaak vanuit collages met foto's en andere afbeeldingen. Deze schilderijen blijken dan een heel andere kant uit te gaan. Hij gaat zagezeggd op avontuur in zijn eigen beeldenrijk. Door zijn gebruik van kleurvlakken, verschillende media, maar vooral ook door een 'grove toets', aangebracht met grote kwasten, verandert de compositie, die hij eerst tekent met houtskool.

De rijkdom van zijn kleuren is opvallend en ook contrasterend met wat hij noemt 'dood verf', veelal éénkleurige vlakken van acrylverf die de onderlaag vormen. Daaroverheen komt dan het veelkleurige en diepe palet van olieverf.

MINNE laat mij werken zien van de laatste jaren en mij valt een consistente ontwikkeling op. Hij is geen fijnschilder maar laat het materiaal werken met grove streken en zo komen de kleuren tot leven.

Soms gebruikt hij spectra van blauwe kleuren, dan weer paars, maar ik zie ook recent werk met kleuren die ik als mediterraan keramisch zou willen omschrijven, zeer warm en vol van visueel timbre.

Zwemster (Foto: Aleid Horjus)

(Foto: George Maas)

Magisch medium

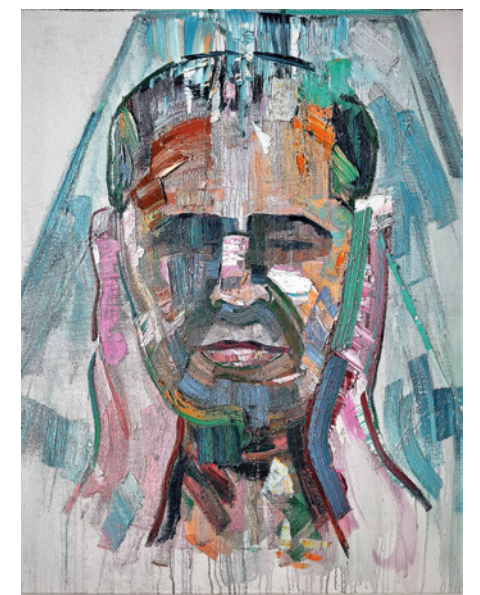
Zijn atelier staat vol met doeken, doeken en nog eens doeken. Jaren werk in een ruimte van 10 bij 8 bij 4 meter hoog. Hij toont de ene na de andere rij schilderijen en ik word ondergedompeld in een spectrum van kleuren en beweging.

Wat kan schilderen toch een magisch medium zijn en wat is de toewijding van schilders die dit medium gebruiken toch bijzonder. MINNE is een van hen. In alle rust werkt hij op zijn eentje in zijn atelier, als hij antwoordt op mijn vragen turen zijn ogen eerst de ruimte in en neemt hij de tijd om na te denken.

Schilderen is een medium met een eigen tijdsspanne.

Kind en hond oversteek (Foto: Aleid Horjus)

Portret (Foto: Aleid Horjus)

De solo-tentoonstelling van
MINNE de Groot in de Arti Art Space
opent op 9 februari, 2026.
Info: <https://horjus.home.xs4all.nl>

Het Fonds Willink van Collen

Antoinette Frijs

In een uitgave van de Karel van Mander Academy beschrijft Margreet van der Hut het leven en werk van kunstschilderes Nelly Honig. Zij ontving in 1908 een premie uit het door het Arti-bestuur bestierde Fonds Willink – van Collen. De publicatie is aanleiding kort iets te schrijven over het Fonds.

Willink van Collen

Willink van Collen (1847-1878) was in 1873 kunstlievend lid van Arti geworden. Bij testament van 28 februari 1877 vermaakte hij 30.000 gulden aan Arti voor een in te stellen Fonds op Naam waarvan 'de renten uitsluitend moeten strekken' om jeugdige Nederlandse kunstenaars, die dat 'naar het oordeel van het bestuur bij uitstek verdienen', te ondersteunen 'bij hun studiën'. Het Arti-bestuur was vrij in de uitvoering van het fonds. Het besloot met de renten wedstrijden te organiseren en subsidies te verlenen en ook om kunstwerken te kopen voor de eigen kunstcollectie.

In 1939 ontving de Maatschappij van de weduwe van Willink van Collen een olieverfportret van hem, in 1878 geschilderd door J.H. Neuman, in langdurig bruikleen.

J.H. Neuman, Portret van Willink van Collen. Olieverf

Wedstrijden en prijzen

De wedstrijd werd landelijk aangekondigd. De werken moesten ongesigneerd en onder motto worden ingeleverd. De door het bestuur gestelde inzendingen waren wat betreft techniek, materiaal en onderwerp interpreteerbaar en gaven zo ruimte aan veranderende denkbeelden over kunst.

Er waren prijzen met als eerste prijs: premie en accessit (eervolle vermelding). Het bekroonde werk bleef eigendom van de kunstenaar, maar de winnaar moest een kopie van het winnende werk in waterverf maken voor de kunstverzameling van de Maatschappij. Het bestuur jureerde samen met twee Arti kunstenaars, later ook met personen uit de museumwereld. Bij onvoldoende kwaliteit van de inzendingen zouden geen prijzen worden uitgereikt

De eerste wedstrijd werd in 1880 gehouden. Nicolaas van der Waay won met zijn schilderij *Onder vrienden* de eerste prijs: een geldbedrag van 700 gulden. Van de ingeleverde aquarel maakte Wilm Steelink voor de Vereeniging tot Bevordering van Beelden Kunsten een gravure, die in 1882 de premieplaat van de Vereeniging was.

In 1908 ontvingen vijf kunstenaars, onder wie Nelly Honig, een premie van 150 gulden en werden twee subsidies verleend. Honig had haar olieverfschilderij ingeleverd onder motto *Gladiolus*. Van der Hut vermeldt in haar studie 'dat Nelly's inzending in de annonce van de Maatschappij Arti et Amicitiae in *Het Nieuws van den Dag* (5 augustus

1908), staat dat de premies zijn toegekend aan o.a. Mejuffrouw Nelly G. Honig, motto *Gladiolus*, terwijl de titel van het bekroonde schilderij tegenwoordig *Pauze* is'.

De overeenkomstig de wedstrijdvoorwaarden ingeleverde aquarel staat in de kunstcollectie van Arti ook geregistreerd als *Pauze*.

Wisselende inzendingen en regels

Het aantal inzendingen varieerde in de jaren nogal. Het onderwerp van 1893, *Voorstelling betrekking hebbende op 'Beeldende Kunst'*, strekte ertoe een ontwerp te krijgen voor een vlakke muurschildering in de nieuwe trappenhal van het Maatschappijgebouw. Het leverde 7 inzendingen op. Het onderwerp van 1939 daarentegen, *Het landschap, Stads- of Zeegezicht*, kreeg ruim 200 deelnemers.

Het bestuur wijzigde de regels voor deelname aan de wedstrijden regelmatig. In de jaren vijftig van de vorige eeuw waren deelnemers, die maar één werk mochten inzenden, vrij in onderwerp- en materiaalkeuze en vanaf de jaren zeventig werden uit de voorwedstrijd twaalf kunstenaars geselecteerd die zich op de later te houden tentoonstelling met tien werken presenteerden. In 1992 kregen alle eindexamenkandidaten van de kunsthogescholen een oproep deel te nemen, wat resulteerde in 311 inzendingen. Uit de deelnemers koos de jury veertien kunstenaars om mee te dingen naar de prijs van 500 gulden.

Foto's: George Maas

Nelly Honig, *Pauze*. Aquarel

Subsidies en aankopen

Subsidies werden verstrekt voor 1 jaar. Als het bestuur het waard vond kon de steun voor maximaal vijf jaar worden verleend. In 1894 ontving een jeugdige, in Londen verblijvende kunstenaar een geregelde tegemoetkoming onder bepaling dat door hem daar ter plaatse vervaardigde studies voor de Willink van Collen wedstrijden werden

ingezonden. Datzelfde jaar ontvingen drie leerlingen van de Rijksacademie samen 360 gulden voor een bezoek tijdens de paasvakantie aan de National Gallery in Londen.

In 1894 kocht het bestuur uit de renten van het Fonds voor 1500 gulden het schilderij aan van de jeugdige Breitner, dat in de

sociëteit hangt en in de kunstcollectie met de titel *Sneeuw* is geregistreerd en in 1896 de tekening *Na het gebed* (400 gulden) van de 29-jarige Marinus Bauer.

In het archief heb ik geen stukken aangetroffen die erop duiden dat het Fonds nog actief is.

Bronnen:

Margreet van der Hut, *Oogenliefhebberij: Schilderes Nelly Honig* (Helsinki 1879-1945 Amsterdam) - KVMA Reeks voor Visueel Erfgoed in Nederland, 11, 2025 - Jaarverslagen van Arti - *Een Vereeniging van ernstige kunstenaars* Amsterdam, 1989, 118-122 en 158-161; *Arti*, 4 (1992) 12, 8-37 en *Articula* 6 (2017) 10.

Onder vrienden van Nicolaas van der Waay. Aquarel

KUNST OVER DIE VLOER

Tekst: Bob Polak

Tekeningen: Katelijne Davids

Maarten R. Meijer: 'Een hondje is een hondje en geen mensje in een bontmanteltje'

Veel mensen hebben kunst aan de muur hangen, anderen hebben kunst over de vloer lopen of in de tuin liggen, of op het balkon of soms zelfs bij hen in bed, want ook elk huisdier is een kunstwerk. In deze serie artikelen komen betrokkenen bij Arti (kunstenaars, kunstlievende leden, bestuursleden en anderen) aan het woord over hun huisdier, hun huiskunstwerk.

Meneer Meijer, U was jarenlang werkzaam als notaris te Amsterdam en zoals nu duidelijk op uw visitekaartje staat: u bent inmiddels oud-notaris te Amsterdam. Kortom, u was jarenlang niet werkzaam als kunstenaar te Amsterdam. Wat is uw functie of betrokkenheid bij de kunstenaarssociëteit Arti et Amicitiae?

Ik ben erg blij met deze vraag. Ik ben geboren in Amsterdam, studeerde in Leiden waar ik lid werd van het studentencorps en daar de sfeer en gezelligheid en andere kwaliteiten van een sociëteit ontdekte. Eenmaal terug in de stad waar ik in 1983 aan het werk ging als kandidaat-notaris, trof ik hier in Arti een vergelijkbare sfeer. Dat gaf al direct iets vertrouwds, want ik waardeer die sfeer in hoge mate.

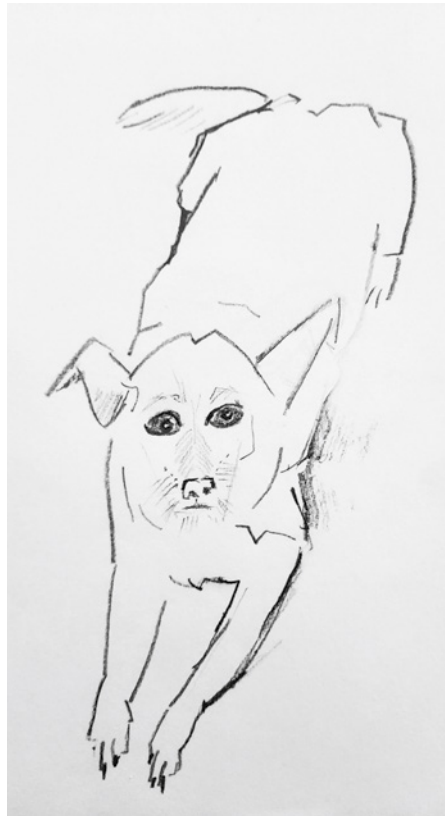
U hebt een huisdier?

Het betreft óns huisdier, want Pas is zowel het huisdier van mijn vrouw Gonny als van mij, maar eerst en vooral toch wel, geef ik ruiterlijk toe, van Gonny. Enfin, óns huisdier dat naar de naam Pas luistert, is een hondje. Dat kan ik niet ontkennen.

U had niet eerder een hondje?

Nee, dat wil zeggen: uitsluitend in mijn jonge jaren meegemaakt, onder anderen bij mijn grootvader, maar verder... Nadat Gonny en ik in 2003 in elkaars leven kwamen, kwam ook haar hondje in mijn leven.

Zij had al een hondje over de vloer?
U raadt het!

En dat ging goed, begrijp ik.

Klopt! Nee, ik heb daartoe geen maanden-lange cursus behoeven te volgen. 'Hoe om te gaan met een hondje.' Gonny's hondje Joy was overduidelijk een straathondje, niet te verwarren met een huishondje.

Daar bestaat verschil tussen?

Een wereld van verschil. Huishondjes, meneer Polak, weten altijd precies wat er gaat gebeuren. Zodra je in huis bepaalde handelingen gaat verrichten, beseft ieder huishondje dat er gewandeld gaat worden, dat het hondje weer even naar buiten kan of moet. Op die manier word je als het ware de gevangene van je hondje. Nooit aan beginnen, mag ik u adviseren. Vooral geen vaste tijdstippen voor boodschappen of wat dan ook. Uw hondje wordt dan de baas in huis. Nooit doen.

Hoe ging het verder met Joy?

In 2013 kwam helaas een abrupt einde aan het leven van Joy, ze was óp, want u weet dat niet-rashonden ouder worden dan ras-

honden. Ons huis was van de ene dag op de andere zonder Joy, ons huis was plots een leeg huis...

Er kwam opnieuw een hondje bij u en Gonny over de vloer.

Dat wil zeggen: we kregen eerst nog een klein, zwart, ouder hondje op proef, maar dat bleek al binnen een week geen wandelhondje. Daarna kwam Beesie in ons leven en Beesie is ons trouw gebleven en wij haar vanzelfsprekend ook. Op het laatst kon Beesie nauwelijks nog lopen, zij overleed in 2022 van ouderdom. Onze vriendin, tevens Arti-lid Sylvia Willink heeft Beesie kort daarvoor nog heel mooi geschilderd.

Eén keer raden: toen kwam Pas.

Pas kwam in 2023 bij ons in huis. Gonny wilde opnieuw een wandelhondje, geen bakbeest, een vrolijk wit hondje en zij ontdekte Pas via een website. Pas is van Bosnische origine en voordat u het vraagt: Pas bleef Pas, want Pas betekent 'hond'.

Aha! Zijn er zaken die u Pas verbiedt? Mag Pas in de slaapkamer of bij u in bed?
Ik moet er niet aan denken!

U staat alom bekend als Maxist en u weet dus als geen ander dat de schrijver-dichter Max de Jong allergisch was voor het geblaf van de hond van de burens. Waf-waf-waf! Het ging daar maar door. Hij werd er gek van.

Elke hond is de spiegel van de baas. Een zenuwachtige baas heeft een zenuwachtige hond. Dat eindeloze geblaf van de buurman van Max de Jong duidde op niets anders dan dat die hond zich eenzaam voelde. Een hond hoort bij een roedel of die nu uit mensen bestaat of uit honden doet er niet toe. De hond daar aan de Stalinlaan 37 blafte niet zonder reden.

Aha! Vandaar wellicht ook dat honden een kudde schapen bij elkaar weten te houden...

U raadt het opnieuw!

Maar honden worden soms gefokt voor een vechtsport. Dat lijkt me van een andere orde.

Ja, gruwelijk...!

Of worden opgeleid als blindengeleide-hond of als politiehond...

Uitstekend...!

Of krijgen een jasje aan zodra het koud wordt...

Vreselijk! Een hondje is een hondje en geen mensje met een bontmanteltje. Elk hondje heeft zijn vacht niet voor niets.

Of een hondje in een circus dat geleerd heeft om door een hoepeltje te springen...

Tja..., Lastig te beoordelen...Elk hondje moet zijn energie kwijt. Dan soms maar door een hoepeltje.

Nog iets. Officieel is Arti verboden voor honden...

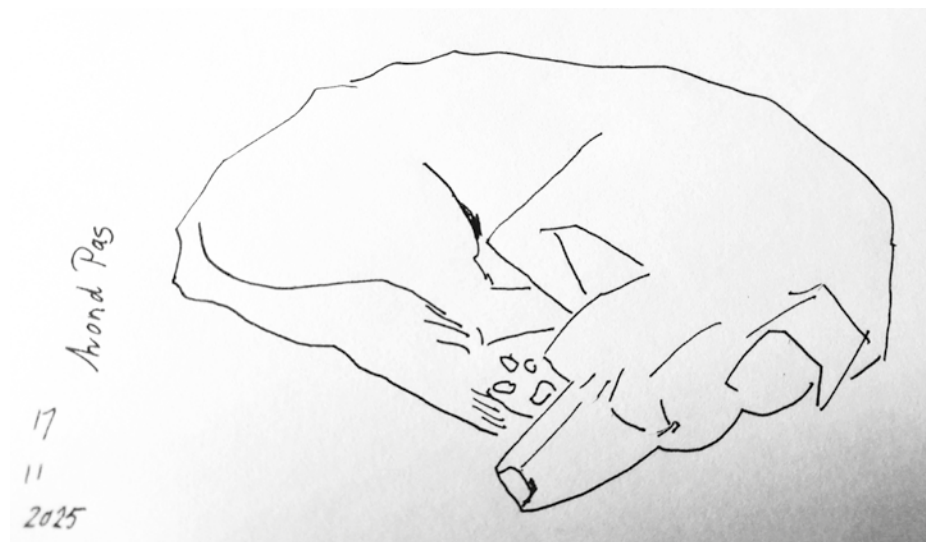
Dat is gekomen omdat er gekozen werd in een chaotische tijd: kinderen en/of honden... niet allebei tegelijkertijd. Ze worden inmiddels oogluikend toegang verleend, hoor, onder voorwaarde dat ze zich weten te gedragen. Een grote hond aan tafel die staat te bedelen terwijl we hier zitten te eten...? Dat eet voor een man niet zo lekker en evenmin voor een vrouw.

Er is in Arti tot en met 2 januari een expositie gewijd aan kunstwerken waarop één of meer katten zijn afgebeeld. Ik kan me niet herinneren dat hier ooit een expositie was te zien over honden in de kunst.

U zegt het, maar wij hondenliefhebbers kennen hier inmiddels onze plaats, wij zullen er mee moeten leven, wij hebben vooral ook geleerd er niet om te wenen...

Waar moet u als hondenliefhebber dan soms toch nog altijd om wenen?

Welke leeftijd had ik? Tien, twaalf jaar. Ik las het slot van *Alleen op de wereld* waarin dat jongetje Rémi in de vrieskou lijkt te worden gered doordat zijn hondje Capi op hem ging liggen... Dat heeft me indertijd tot tranen toe geroerd en heel af en toe nog altijd... Niettemin, later besepte ik dat dat hondje het ook deed om zich in de kou op die wijze te warmen aan Rémi. Een win-win situatie die die passage toch iets minder romantisch maakt.

ARTICULA

Artimagazine voor en van Artileden

***Articula is een programma- en verenigingsmagazine
van Arti van en door leden***

COLOFON

Hoofredactie:

Camiel Hamans

Eindredactie:

Willem van Beek

Redactie:

Josje Crince le Roy, Kees Funke Küpper, Roelof van Gelder, Hans Kuiper,
George Maas, Miriam van Praag, Ronald Ruseler en Caroline Waltman

Medewerkers aan dit nummer:

Willem van Beek, Helena Erwich, Antoinette Frijns, Roelof van Gelder,
Camiel Hamans, Hans Kuiper, Erik Luermans, Bob Polak, Ronald Ruseler

Fotografie:

Ernie Buts, Josje Crince Le Roy, Kees Funke Küpper, Aleid Horjus,
Peter Lipton, George Maas, Mirjam van Praag, Johanna Schipper, Caroline
Waltman, Woodbury & Page

Tekening:

Hugo Kaagman

Illustraties:

Katelijne Davids, Mathilde MuPe

Basisvormgeving:

Robin Hoogstad

Vormgeving:

Yn Versteeg, StudioS2B

E-mailadres:

articula@arti.nl